

**P. Mackridge, Η νεοελληνική γλώσσα:
Θέματα και ερωτήσεις κατανόησης**

Πώς ορίζει ο Mackridge τη «νεοελληνική κοινή» (NEK); Πρόκειται για μια διάλεκτο ανάμεσα σε άλλες, για μια «υπερ-γλώσσα» που περιλαμβάνει όλες τις νεοελληνικές διαλέκτους ή για μια πρότυπη γλωσσική ποικιλία που διακρίνεται από τις διαλεκτικές ποικιλίες; Είναι «πραγματική» ή «ιδεατή» γλώσσα; Ποιοι/πού/πότε μιλούν τη «νεοελληνική κοινή»;

Κύριοι σταθμοί στην ιστορία του γλωσσικού ζητήματος.

Φθόγγοι και ορθογραφία της νέας ελληνικής: βλ. και παραδόσεις μαθήματος. Ταξινόμηση φωνηέντων/συμφώνων κατά τον τρόπο και τον τόπο άρθρωσης: φωνητική/φωνολογική μεταγραφή. Ποιες οι βασικές διαφορές στις ακολουθίες φθόγγων σε λέξεις λόγιας και λαϊκής προέλευσης; Διαφοροποιητική λειτουργία του τονισμού. Επιτόνιση: ποιοι είναι οι βασικοί συσχετισμοί επιτονισμού και νοήματος (λεκτικής πράξης);

Φυσικό και γραμματικό γένος. Ποιες είναι οι σημαντικότερες κανονικότητες στον προσδιορισμό του γένους των ουσιαστικών; Πώς καθορίζεται το γένος δάνειων λέξεων; Εξηγήστε και κρίνετε την άποψη ότι: «οι συντακτικοί τρόποι κατά τους οποίους ένα επίθετο εκφέρεται με δύο [ή περισσότερα] ουσιαστικά είναι κάτι που υπάγεται σε κριτήρια λογοτεχνικού ύφους παρά στους κανόνες του κοινού λόγου» (σ. 111). Δείτε τον Πίνακα 4.1 (σ. 220) και διατυπώστε γενικεύσεις για την κωδικοποίηση του γένους των ουσιαστικών (π.χ., η κατάληξη ενικού χωρίς –ς σημαίνει οποιοδήποτε τύπο εκτός της ονομαστικής για τα αρσενικά, και οποιοδήποτε τύπο εκτός της γενικής, για τα θηλυκά). Πώς εξηγούνται οι «ανωμαλίες» στο σχηματισμό των θηλυκών (βλ. και σσ. 238-239).

Ποιες είναι οι βασικές λειτουργίες των πτώσεων; Γιατί η ονομαστική ή η αιτιατική (αλλά όχι η γενική ή η κλιτική) μπορούν να θεωρηθούν οι βασικές πτώσεις; Με ποια σειρά, υποθέτετε, πρέπει να διδάσκονται οι πτώσεις σε αλλόγλωσσους που μαθαίνουν τα ελληνικά; Ποιες χρήσεις των πτώσεων πρέπει να διδάσκονται πρώτες;

Αριθμός. Διαφορές αριθμήσιμων-μη αριθμήσιμων ουσιαστικών κατά τη σημασία.

Πρόσωπο. Αόριστη χρήση του β' προσώπου. Οι χρήσεις του πρώτου πληθυντικού.

Φωνές. Διάκριση φωνής και διάθεσης. Βασικές λειτουργίες της μεσο-παθητικής φωνής (καθαυτό παθητική, αυτοπάθεια, αλληλοπάθεια). (Αν)αντιστοιχίες ενεργητικής-παθητικής φωνής.

Μορφολογική διάκριση χρόνου-τρόπου ενέργειας. Ποιοι είναι οι βασικοί τρόποι ενέργειας του ρήματος [εξακολουθητικός, συνοπτικός, συντελεσμένος]; Βασικές λειτουργίες των «χρόνων» (σε κύριες προτάσεις). Σημασίες ενεστώτα (αχρονική,

δυνητική, εναρκτική, αφηγηματική κλπ.), παρατατικού (δυνητική, πλαισίωσης, κλπ.), αορίστου· κλπ.

Βασικές κατηγορίες ονοματικής κλίσης. Με ποια κριτήρια διακρίνουμε κατηγορίες και υποκατηγορίες [αριθμός τύπων σε κάθε αριθμό, ισοσυλλαβία-ανισοσυλλαβία, γένος, τονισμός]; Ποιες κατηγορίες ονομάτων θα διδάσκατε πρώτες σε έναν αλλόγλωσσο που μαθαίνει ελληνικά;

Βασικές κατηγορίες στην κλίση των επιθέτων (σσ. 22-225). Ομοιότητες και διαφορές στην κλίση επιθέτων και ουσιαστικών. Ποιες κατηγορίες επιθέτων θα διδάσκατε πρώτες σε έναν αλλόγλωσσο που μαθαίνει ελληνικά;

Βασικές κατηγορίες ρηματικής κλίσης (συζυγίες). Με ποια σειρά θα διδάσκατε τις συζυγίες σ' έναν αλλόγλωσσο που μαθαίνει ελληνικά; Τι είναι η αύξηση στα νέα ελληνικά; Προστακτική με αύξηση («επέστρεφε»): εξηγήστε γιατί εμφανίζονται αυτοί οι τύποι στην προστακτική.

Εγκλίσεις. Ποια είναι τα μορφολογικά και ποια τα σημασιολογικά χαρακτηριστικά της «υποτακτικής» (σσ. 383 κ.ε.); Δείκτες υποτακτικής σύνδεσης. Οι λειτουργίες του να (με κύριο ρήμα – σε υπόταξη).

Θέμα για εργασία. Το προ-ρηματικό μόριο να θεωρείται δείκτης της «υποτακτικής έγκλισης». Η υποτακτική περιγράφεται συνήθως ως η έγκλιση του «αμφίβολου», του «αβέβαιου», του «μη πραγματικού», του «υποκειμενικού». Οι σημασιολογικές αυτές αξίες διαφοροποιούνται από τις αντίστοιχες της οριστικής έγκλισης, που θεωρείται πως εκφράζει το «πραγματικό», το «βέβαιο», το «αντικειμενικό».

Με τη βοήθεια του βιβλίου του Mackridge *Η νεοελληνική γλώσσα*, να συγκρίνετε το μόριο να με άλλους δείκτες που δηλώνουν υπόταξη στα ΝΕ (συμπληρωματικούς δείκτες: σδ), και συγκεκριμένα με τους δείκτες *ότι*, *πως* και *που*. Εντοπίστε όσο περισσότερα παραδείγματα μπορείτε συνταγμάτων του τύπου «ρήμα₁ + σδ + ρήμα₂»: π.χ. *μπορείς να φύγεις, άρχισε να βρέχει, είπε ότι θα έρθει, φοβάμαι πως δεν καταλαβαίνετε τίποτα, το βλέπεις που δεν έγινε τίποτα*; Χρησιμοποιήστε παραδείγματα από εφημερίδες, μυθιστορήματα, καθημερινή κουβέντα... Χωρίστε σε κατηγορίες τα ρήματ₁ ανάλογα με το αν συντάσσονται με έναν, δύο, ή όλους τους σδ. Σε περίπτωση που συντάσσονται με περισσότερους από έναν σδ, προσπαθήστε να διατυπώσετε τις σημασιολογικές διαφορές που προκύπτουν από την επιλογή του εκάστοτε σδ, π.χ. *Λένε να πάνε στη Γαλλία, Λένε ότι θα πάνε στη Γαλλία, Αρνήθηκε να έρθει, Αρνήθηκε ότι ήρθε*. Σε τι διαφέρουν; Παρατηρείτε συντακτικούς και μορφολογικούς περιορισμούς στο ρήμα₂ ανάλογα με τον σδ; Π.χ. *αρνήθηκε ότι ήρθε, *αρνήθηκε να ήρθε, σταμάτησε να γράφει, *σταμάτησε να γράψει* [ή: *σταμάτησε να γράψει = σταμάτησε για να γράψει*], *τον είδα να έρχεται κατα πάνω μου, *τον είδα να είναι ψηλός*. Προσπαθήστε να διατυπώσετε υποθέσεις για την αφηρημένη σημασία των σδ. Οι υποθέσεις αυτές πρέπει να εξηγούν τα δεδομένα σας.

Βιβλιογραφία: Πολλά άρθρα στις *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* (των Α.-Φ. Χριστίδη, Γ. Βελούδη, Σ. Α. Μοσχονά κ.ά.), τα οποία όμως είναι καλύτερα να τα διαβάσετε αφού κάνετε την παραπάνω προεργασία. *Υπόδειξη:* η δική σας ταξινόμηση είναι καλύτερη από τις ταξινομήσεις των γλωσσολόγων!

10. Λεξιλόγιο.

11. Ύφος και ιδιοματικότητα.